

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МЕНШИНИ В ПОЛЬЩІ У ЧАС СИСТЕМНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

W każdym współczesnym społeczeństwie, obok przeważającej części ludności, funkcjonują również mniejszości narodowe. Każda mniejszość narodowa ma swoją kulturę, tradycję. Z pokolenia na pokolenie przekazywana jest tradycja własnej grupy społecznej. Dokonuje się to w procesie socjalizacji.

Przykładem mniejszości narodowej w Polsce jest diaspora ukraińska. Diaspora ta liczy prawie 100 tysięcy osób. Ukraińcy podtrzymują swoją kulturę, upowszechniając, na przykład, literaturę. Skupieni są w wielu organizacjach kulturalnych, co sprzyja integracji.

Zmiany ustrojowe, które miały miejsce na początku lat 90-ch ubiegłego wieku w Polsce, również przyczyniły się do rozwoju tej mniejszości narodowej. Fundusz kultury ukraińskiej (utworzony na początku lat 90-ch) ubiegłego wieku, ma za zadanie realizację programów kulturalnych wspólnoty ukraińskiej.

У сучасних суспільствах, поруч з основною структуроутворюючою частиною населення, також функціонують меншини. Кожна меншина має свою культуру, традицію, віру. З покоління у покоління передається спадщина цієї групи – це, передусім, відбувається у сім'ях. Батьки виховують дітей не тільки згідно з культурою даного краю, але також передають їм традицію і культуру своєї групи. Збереження культурної спадщини свого народу є важливим завданням, яке стоїть перед кожною сім'єю.

У соціологічній літературі існує багато дефініцій поняття «меншина». Одним з прикладів може бути дефініція професора Володимира Євтуха, згідно з якою: „меншина – це група, яка вирізняється соціальними, культурними, релігійними, гендерними тощо ознаками, складаючи у кількісному вимірі меншість у порівнянні з основною структуроутворюючою групою тієї чи іншої спільноти” [1].

Серед меншин сучасного світу можна розглядати і українську діаспору. Згідно з науковою термінологією, українська діаспора - це збірне визначення української національної спільноти поза межами української держави, яка має духовий зв'язок з Україною. Поза межами України, станом на 2004 рік, проживає від 10 до 15 мільйонів українців та їх нащадків [7].

У кожній державі українська діаспора культивує свою культуру, традицію. Перед усім відбувається це у процесі соціалізації, в сім'ї. Батьки

- це головна суспільна група, котра піклується про те, щоб виховати з молодого покоління добрих громадян, а також передати йому свою культуру. На допомогу родині у перманентному процесі виховання приходять відповідні освітні установи. Вони також беруть на себе відповідальність виховання молодого покоління.

Українська діаспора в Польщі, за даними Об'єднання українців у Польщі, нараховує близько 100 тис. людей [6]. Згідно до „Закону про національні і етнічні меншини та регіональну мову” від 6 січня 2005 року, українці в Польщі вважаються національною меншиною [10].

Під час національного перепису населення, проведеного у 2002 році в Польщі, чисельність українців-громадян цієї країни становила 27 172 особи (таб. 1). Найбільше українців мешкає у наступних воєводствах [12]:

- Вармінсько-Мазурським - у повітах: Венгожевським (6,03 % мешканців повіту), Голдапським (2,34 %), Гіжицьким (2,42 %), Кентшинським (1,53 %), Бартошицьким (3,30 %), Ельблонським (2,07 %) і Браневським (3,59 %);
- Заходньопоморським - повіт Щеціньські (1,12 %);
- Подкарпацьким – у повіті Саноцьким (1,04 %) і у м. Перемишль (1,20 %);
- Поморським – у повіті Члуховським (1,19 %).

Таб. 1.
Чисельність українців у Польщі (2002 рік)

Воєводства	Все населення	Українці	Українці – громадяни Польщі	Українці – не-громадяни Польщі	Українці з не-встановленим громадянством
	38 230 080	30 957	27 172	3 749	36
Дольносьльонське	2 907 212	1 859	1422	430	-
Куявсько-Поморське	2 069 321	191	108	82	-
Любельське	2 199 054	694	389	302	-
Любуське	1 008 954	769	615	154	-
Лудське	2 612 890	290	122	167	-
Малопольське	3 232 408	754	472	281	-
Мазовецьке	5 124 018	1281	579	699	-
Опольське	1 065 043	275	109	166	-
Подкарпацьке	2 103 837	3271	2984	286	-
Подляське	1 208 606	1441	1366	75	-
Поморське	2 179 900	2987	2831	153	-
Сльонське	4 742 874	660	309	350	-
Сьвентокшиське	1 297 477	141	35	106	-

Вармінсько-Мазурське	1 428357	12009	11881	115	-
Велкопольське	3 351915	392	247	145	-
Заходньопоморське	1 698214	3943	3703	238	-

Джерело: www.stat.gov.pl, 2002

На початку процесу демократизації у Польщі (90-ті роки ХХ століття), українці були однією з найактивніших національних груп – почали активно організовувати свої культурно-освітні організації. До найголовніших з них належать [8]: Об'єднання українців у Польщі; Союз українців Підляшшя; Українське товариство у Любліні; Фонд святого Володимира Хрестителя Київської Русі; Союз українок; Українське вчительське товариство; Українське лікарське товариство; Спілка українців-політв'язнів сталінського періоду; Організація української молоді „Пласт”; Українське історичне товариство; Союз української незалежної молоді.

Українська меншина випускає таку пресу: тижневик „Наше слово” і двотижневик „Над Бугом і Нарвою” [9].

Від початку 90-х років ХХ століття у Польщі відбулися значні зміни в культурно-мистецькому житті української громади. Цього часу був заснований „Фонд української культури”, який має завдання допомагати українській спільноті в реалізації культурних програм.

Українська національна меншина Польщі має певні можливості вивчення та збереження української мови. Так у 2005/2006 навчальному році в 162 учбових закладах 2740 учнів, які належали до української меншини, вивчало українську мову [9].

У Польщі, крім цього, функціонують різні учбові заклади, які сприяють вивченню української мови [2]: комплекс загальноосвітніх шкіл ім. Т. Шевченка (м. Білий Бор); комплекс загальноосвітніх шкіл ім. М. Шашкевича (м. Перемишль); комплекс шкіл з українською мовою навчання (м. Бартошице); комплекс шкіл з українською мовою навчання (м. Гурово Ілавецьке); комплекс шкіл з українською мовою навчання (м. Легниця); Варшавський університет, кафедра української філології (м. Варшава); Ягеллонський університет, кафедра україністики (м. Краків); Університет імені М. Кюрі-Склодовської, кафедра української філології (м. Люблін); Католицький університет у Любліні, секція слов'янської філології, українська підсекція (м. Люблін); Університет ім. А. Міцкевича у Познані – кафедра неофілології, Інститут російської філології, Російсько-Українська філологія (м. Познань); Вармінсько-Мазурський університет, кафедра української філології (м. Ольштин); Європейський колегіум польських та українських університетів (м. Люблін).

Важливою характеристикою суспільного життя українців Польщі є їх етноконфесіональний поділ. Вони належать переважно до двох конфесій: Греко-католицького костелу Візантійського обряду і Польської автокефальної православної церкви [2, 24].

Зауважимо, що у 1956 році польський уряд дозволив українцям створити перші православні приходи. У березні 1992 р. у Польщі відбулася реорганізація митрополій і приходів Греко-католицького костелу і 19 липня 1993 р. Папа Римський Іоанн Павло II створив Перемишльську єпархію візантійсько-українського обряду, безпосередньо підпорядковану Апостольській столиці. У 1996 році створено Перемишльсько-Варшавську митрополію. Віруючих Греко-католицького костелу в Польщі українського походження, станом на 2002 рік, було 82 тис. осіб. Від 1987 року Греко-католицький костел видає церковний календар, а від січня 1991 року – суспільно-релігійний місячник „Благовіст” (тираж 2000 примірників) [2, 25].

Польська автокефальна православна церква на території Польщі зареєстрована у 1925 році і в цьому ж році отримала незалежність (автокефалію). Православна церква в Польщі видає свої публікації [2, 25]: „Відомості Польської Автокефальної Православної Церкви” – щомісячник (тираж 2000 примірників); „Церковний Вісник” – кварталник (2000 примірників); „Церковний Календар” – 3000 примірників; „Еліпс” – щорічник (1000 примірників).

Серед характерних рис діяльності та статусу української меншини Польщі впродовж тривалого часу є присутність, звичайно обмежена, у політичному та управлінському просторі. Так, скажімо, у Законодавчому Сеймі II Речі Посполитої (1919 рік), котрий працював до 1922 року, а також у виборах до Сейму I скликання (1922), українські політичні партії не брали участі. Депутати українського походження в Сеймі I скликання (1922-1927) входили до складу Блоку національних меншин; на той час у Сеймі засідало 23 осіб українського походження [11].

Українські політичні партії взяли активну участь у виборах в 1928 році до Сейму II скликання (1928-1930). До його складу увійшли тоді такі організації [11]: Клуб українсько-білоруський (26 українських і 4 білоруських депутати); Клуб української соціалістично-радикальної парламентської репрезентації (8 депутатів); Клуб селянсько-робітничого соціалістичного об'єднання (3 депутати).

У Сеймі III скликання (1930-1935), обраним 30 листопада 1930 року, українців і білорусів Польщі репрезентували 18 депутатів, які створили парламентський клуб. Віце-маршалом Сейму був обраний Михайло Галушинський [3].

Серед депутатів Сейму IV скликання (1935-1938) в парламенті засідало 19 українців (загальна кількість депутатів становила 208 осіб). У Сеймі V скликання (1938-1939) засідало 14 депутатів українського походження [3].

На сьогоднішній час у Сеймі засідає один представник української меншини. В 2006 році українська меншина виставила в виборах до місцевого самоврядування особи, котрі стартували зі списків різних виборчих комітетів – частина стартувала з рекомендації Об'єднання українців у Польщі. Більшість осіб стартувала до місцевого самоврядування на території воєводства вармінсько-мазурського.

На нашу думку, стимулом для згуртування українців у Польщі, активізації її громадської діяльності у середині країни та їх стосунків з Україною була зустріч тодішнього Президента України Віктора Ющенка з українською громадою Польщі, під час його візиту до цієї країни у 2006 році, а також проведення у 2005 році «Року України в Польщі» та інших різноманітних культурних акцій у наступні роки. Свого часу тодішній президент Польщі Олександр Кваснєвський, даючи високу оцінку подібного роду заходам наголосив, що саме через культуру дві країни можуть впізнавати одна одну [4].

ЛІТЕРАТУРА

1. Євтух В. Б. Етнічність: Глосарій / В. Б. Євтух. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 170 с.
2. Моцок В. Українці та українська ідентичність у сучасному світі / Моцок В., Макар В., Попик С. – Видавництво „Прут”, Чернівці, 2005.
3. <http://pl.wikipedia.org>.
4. <http://ua.korrespondent.net/ukraine>: „Підсумки першого дня візиту Ющенка до Польщі”, 12.04.2005.
5. <http://ua.korrespondent.net/ukraine>: „Українці Польщі стали на захист української телепрограми”, 19 грудня 2006.
6. <http://ua.korrespondent.net/ukraine>: „Ющенко закликає діаспору до співпраці”, 14 травня 2006.
7. <http://uk.wikipedia.org>.
8. <http://www2.mswia.gov.pl>, Порівняй: В. Моцок, В. Макар, С. Попик: „Українці та українська ідентичність у сучасному світі”, Видавництво „Прут”, Чернівці 2005.
9. <http://www2.mswia.gov.pl>.
10. Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, Dz.U.05.17.141.
11. www.irek.internetdsi.pl.
12. www.mswia.gov.pl.
13. www.stat.gov.pl, 2002.